

Не стало борця за волю України

На Рівненщині померла людина-легенда – двічі засуджений до смертної кари воїн УПА

19 листопада 2013 року перестало битися серце Миколи Курчика – повстанця, члена ОУН, учасника Норильського повстання. У неволі він відбув 31 рік, 2 міс. і 25 днів (1948–1979 рр.). Ця людина прожила нелегке та сповнене боротьби життя. Рівненська земля може сповна пишатися своїм сином.

Народився Микола Якович Курчик 13 травня 1924 року в с. Адамівка Березнівського р-ну Рівненської обл. Микола Якович із хліборобської родини. Мати, Демчук Софія Андріївна (1900 – 1977), родом із села Невірків. Батько, Яків Антонович Курчик (1897 – 1984), із села Адамівка, купив 1933 р. в німецького колоніста хутір за півтора кілометра від с. Харалуг, який назвав Надія. Микола закінчив польську семикласну школу в с. Великі Межирічі. Ще два роки ходив у «совецьку» школу. На екзамені з предмета «конституція» запитав, чому УРСР не виходить з СРСР. Одержав «двійку», документа про 9-річну освіту не видали. Повернувся на хутір до батька. За завданням ОУН у 1941–43 рр. викладав історію в школі сусіднього села с. Колівєрти.

За німецької окупації Микола став активним членом підпільної молодіжної організації «Січ». Влітку й восени 1943 р. пройшов тримісячний військовий, медичний і пропагандивний вишкіл при штабі «УПА-Північ», який дислокувався на Харалужьких хуторах, вступив до ОУН. Штабом керував Клим Савур (Дмитро Клячківський). Бував тут і отаман «Поліської Січі» Тарас Бульба-Боровець. 14.01.1944 Микола Курчик склав присягу на вірність Україні. Вибрав псевдо «Верниволя». Пішов у підпілля під фальшивим паспортом з роком народження 1928-м – щоб не призвали в Совецьку Армію. Молоді січовики вистежували донощиків, нищили комунікації, писали і передавали грипси про пересування військ, однак самостійно приймати бої не було їм дозволено.

Після поранення 29.02. 1944 генерала Ватутіна енкаведисти чинили на Рівненщині облави. 12.03 Миколу

кою Єнісей у Дудінку, в 5-й табір Норильського «Горлагу». Етап тривав 28 діб. Через місяць сидів у карцері 4-го табору. Сержант відчинив двері і оголосив: «Товарищи! Умер наш великий вождь товарищ Сталин!». На дружні вигуки в'язнів «ура» наглядчак гримнув дверима і відповів пострілом у лампочку, що над дверима.

Після кількох випадків, коли конвой без попередження стріляв у зону, 5-й Норильський табір застрайкував. Одночасно почалися страйки в усіх Норильських таборах, навіть у кримінальних. Зупинився мідноливарний завод, припинилося будівництво міста. Режим ослаб, в'язні майже не працювали. Ходили строем під українські команди, співали українських пісень.

3.05.1953 р. після робочої зміни близько 350 в'язнів зібралися біля 14-го бараку на краю табору і перегукувалися з жінками, які заходили у свою зону. Там були дечії знайомі, навіть сестри. Коли всі разом заспівали, начальник охорони завимагав розійтися. Його не послухали. Тоді сержант вихопив автомат у солдата і пустив чергу. Поруч з Курчиком упали три в'язні, один з них (Ковальчук) загинув. В'язні кинулися виганяти наглядчів і начальство з зони.

Начальник Горлагу майор Семенов, посиливши зовнішню охорону кулеметниками, зібрав 200 офіцерів, через прорізи в «запретках» 5-го табору вони зайшли в зону в супроводі двох пожежних машин. В'язні порізали шланги. Пролунав клич: «Вигнати з зони! Тільки не вбивати!». Сторожа на вежах стріляла вгору, демонструючи солідарність із політ'язнями. Отже, операція не вдалася.

баракі на гуртожитки для «комсомольців». Коли дозволили цивільний одяг, купив костюм і фотоапарат. Деякі знімки зберіг донині. 1957 р. був у таборі «Вітряний».

26-27.10 1958 р. всіх політ'язнів Колимського краю перевозять у пересильний табір «14-й кілометр» під Магадан, потім літаками в Хабаровськ, у Тайшет, у сел. Анадзьоба, де саджають у спеціалізатор. У квітні 1959 його відправили у Вихорівку Братського р-ну Іркутської обл. Тут познайомився з Грицем Пришляком, Петром Дужим, Михайлом Сорокою, доктором Володимиром Горбовим. Останній написав заяву в ООН, Курчик заклеїв її в палітурку зошита і через багато років вивіз на волю.

На Великдень 1960 Курчик прибув етапом у Мордовію. У грудні вже був у пос. Сосновка, де знав Антона Олійника, Анатолія Лупиноса, Андрія Турика, Дмитра Синяка, Ігоря Кічака.

У зв'язку з реформою режимів, 30.03.1961 Zubovo-Полянський суд визнав Курчика особливо небезпечним рецидивістом. До березня 1969 р. (7 років) перебував на камерному режимі в сел. Ударний. Тут знав митрополита Йосифа Сліпого. Згодом був у Сосновці, в Барашево Теньгушовського р-ну, де з Миколою Будулаком-Шарігіним вивісив прапор ООН.

1972 р. Курчик у складі великого етапу (500 в'язнів) переводять на Урал. У таборі ВС-389/36, що в сел. Курино Пермської обл., товаришував з новим поколінням політ'язнів, зокрема, з Левком Лук'яненком, Іваном Світличним, Євгеном Сверстюком. Зустрівся з повстанцем Іваном Покровським, з Іваном Новаком із сусідньо-

і пропагандивний вишкіл при штабі «УПА-Північ», який дислокувався на Харалузьких хуторах, вступив до ОУН. Штабом керував Клим Савур (Дмитро Клячківський). Бував тут і отаман «Поліської Січі» Тарас Бульба-Боровець. 14.01.1944 Микола Курчик склав присягу на вірність Україні. Вибрав псевдо «Верниволя». Пішов у підпілля під фальшивим паспортом з роком народження 1928-м – щоб не призвали в Совецьку Армію. Молоді січовики вистежували донощиків, нищили комунікації, писали і передавали грипси про пересування військ, однак самостійно приймати бої не було їм дозволено.

Після поранення 29.02. 1944 генерала Ватутіна енкаведисти чинили на Рівненщині облави. 12.03 Миколу впізнав «стрибок» Зігмунт Жуковський. Енкаведисти схопили його, три дні тримали в Харалузі зв'язаного на підлозі, місяць тяжко катували в райцентрі Великі Межирічі, але доказів його служби в УПА не здобули. Відвезли в Рівненську тюрму, відтак у Львівську. У вересні 1945 разом з восьмистами підозрюваними юнаками перевезений у м. Біла Церква. Оголосили, що совєцька влада їм пробачила і призиває в армію. Дошкулляли мштра, тяжка праця (косовиця), юнаки буквально сліпли від голоду. Микола врятувався тим, що мама привезла йому грошей на продукти. Розуміючи, що в Україні його можуть викрити, підкупив писаря, щоб записав його на службу в окупаційних військах у Німеччині. Служив у м. Фюрстенвальде, потім у Берліні.

Втеча в американську зону окупації не вдалася. Утримували їх у казематах Берлінської тюрми. Це була герметична волога камера, де в'язням перекривали повітря, тривалими допитами їх позбавляли сну, вони голодували. У Курчика висипали чиряки. За 8 місяців слідства тренований, міцний воляк перетворився на скелет, обтягнутий шкірою. Винуватили у «зраді батьківщини» за ст. 58-16 КК РРФСР та в «шпигунстві». Справа була спрямована до Москви. На переслідстві звинувачені відкрито заявили, що справді хотіли втекти на Захід.

Військовий трибунал – «трійка» – 27.08. 1948 р. розглянув справу за кілька хвилин і присудив страту. Та оскільки 1947 р. страта була скасована, її замінили на 25 р. ув'язнення та 5 р. позбавлення громадянських прав із конфіскацією майна. Утримували їх у колишньому німецькому концтаборі Заксенхаузен у Берліні. Курчик навіть побував у камері, в якій сидів Степан Бандера. Потерпав від голоду. Важив 52 кг (з колишніх 80).

У березні 1949 р. Курчика взяли на етап. 1.05.1949 прибув у м. Кінгір Джекказганського р-ну Карагандинської обл., Казахстан, на будівництво мідноливарного заводу. Мав номер СО-948 на спині, на грудях, на нозі й шапці. Прізвище вже було непотрібне. Він одразу ввійшов до керівного комітету української громади. У середині 1950 р. як порушник режиму переведений до табору у м. Спаськ, прозваного «Долиною смерті». У грудні 1951 його переводять на цегельню в м. Спаськ, де проти 31 в'язня порушують кримінальну справу. Та слідство невдовзі припинили, бо в Екібастузі вибухнуло повстання. Наприкінці вересня 1952 р. етапований річ-

начальник охорони завимагав розійтися. Його не послухали. Тоді сержант вихопив автомат у солдата і пустив чергу. Поруч з Курчиком упали три в'язні, один з них (Ковальчук) загинув. В'язні кинулися виганяти наглядчів і начальство з зони.

Начальник Горлагу майор Семенов, посиливши зовнішню охорону кулеметниками, зібрав 200 офіцерів, через прорізи в «заплетках» 5-го табору вони зайшли в зону в супроводі двох пожежних машин. В'язні порізали шланги. Пролунав клич: «Вигнати з зони! Тільки не вбивати!». Сторожа на вежах стріляла вгору, демонструючи солідарність із політв'язнями. Отже, операція не вдалася.

Приблизно через місяць 4-й табір вирішив підтримати вимоги 3-го каторжного. Близько 120 в'язнів вийшли в робочу зону, та до роботи не стали. У зону ввели близько ста сержантів, озброєних гвинтівками та киями. В'язнів загнали в двоповерхове приміщення. Курчик з кількома в'язнями, відбиваючи наступ, опинився на даху. Один хотів проколоти його багнетом. Інший ударив кием по шиї. Прийшовши до тям, Курчик побачив, що його тягнуть за ноги, щоб скинути з висоти вниз, та він уліпив одного напасника за ногу. Розправу зупинив жіночий крик.

Повсталих хотіли вивести з робочої зони в житлову. Курчик і один литовець закликали лягти і не йти. Полковник наказав узяти їх двох під окрему варту, їх побили і поклали долілиць під автоматами. Колону в'язнів повели в тундру. Звідти лунали вигуки: «Якщо цих двох розстріляєте, то ми знищимо ваших заложників». Офіцер підвів голову Курчика: «Смотри, какой Советский Союз большой!». А видно було лише табір «Медвежий ручей». Їх пустили в колону.

Повстанців розвезли по різних таборах. Тяжко побитий Курчик був у групі, яку через місяць етапували по Енісею в Красноярьск, де оголосили всім по року тюрми. Вони збунтувалися, поламали нари. Їх відвезли в бухту Ваніно і пароплавом «Гвардеец» відправили в Магадан. Цей етап тривав 2 місяці і 7 днів.

Курчик карався на руднику «Холодний», за 500 км від Магадана, де температура сягає 65 градусів. (Раніше тут сидів Сергій Корольов). Курчик пробув тут 4 міс. У березні 1954 р. він викрив «стукача» Қарташова. Російський комітет виніс йому смертний вирок. Хоча Курчик не брав участі в його виконанні, та 16.04.1954 Магаданський суд виніс йому смертний вирок за ст. 59-3 КК РРФСР, звинувативши у створенні «бандитської групи», яка знищувала в'язнів, що «стали на шлях виправлення». Через 42 доби страту замінили 25-річним ув'язненням у таборах особливо суворого режиму та 5 р. поразки в правах. Комісія Президії Верховної Ради у травні 1956 р. не звільнила Курчика і не скоротила йому терміну, бо його кримінальна стаття не підлягала жодній амністії.

Карався в таборах Магаданської обл. Закінчив курси фрезерувальника, працював на золотих копальнях ім. Тимошенка. У сел. Матросова Тенькінського р-ну, де пізніше відбував заслання Василь Стус, переробляв

У зв'язку з реформою режимів, 30.03.1961 Zubovo-Полянський суд визнав Курчика особливо небезпечним рецидивістом. До березня 1969 р. (7 років) перебував на камерному режимі в сел. Ударний. Тут знав митрополита Йосифа Сліпого. Згодом був у Сосновці, в Барашево Теньгушовського р-ну, де з Миколою Будулаком-Шаригіним вивісив прапор ООН.

1972 р. Курчик у складі великого етапу (500 в'язнів) переводять на Урал. У таборі ВС-389/36, що в сел. Кучино Пермської обл., товаришував з новим поколінням політв'язнів, зокрема, з Левком Лук'яненком, Іваном Світличним, Євгеном Сверстюком. Зустрівся з повстанцем Іваном Покровським, з Іваном Новаком із суліного села Залізняця, який усю війну просидів на Коліми і вижив. Курчик стояв на сторожі, коли Лук'яненко переписував дрібнописом заяви для передачі на волю. Завжди був у центрі подій. Так, у 1973 р., з загострення ситуації, запропонував ходити на виклики начальства зі свідками. За участь у страйку з приводу побиття Степана Сапеляка (23.06.1974) К. за постановою Чусовського районного суду від 12.08.1974 повертають на особливий режим у Сосновку (Мордовія). За попереднього домовленістю, Л.Лук'яненко поставив його підпис під «Зверненням українського національного визвольного руху в справі української самостійності» (1979).

Останні два роки Курчик провів у таборі в пос. Ударний. 16.04.1979 звільнений. За ворітьми його чекав брат Євген. Хоча кагебіст супроводжував їх аж до Новограда-Волинського, та в Чернігові на вокзалі вони зустрілися з дружиною та сестрою Лук'яненка. На роботу Курчика ніде не брали, а міліція погрожувала ув'язненням за «дармоїдство». У колгосп, як і батько, не пішов. З допомогою уповноваженого по праці влаштувався у м. Корець Рівненської обл. на пластмасовому заводі слюсарем. Коли батько підупав на силі, Микола 1982 р., за місяць до пенсії, полишив роботу, повернувся на хутір Надія і жив з батьком на 20 сотках городу. Коли батько помер, на хутір перебрався брат Євген (1928 р.н.), з яким вели хутірне господарство. Світили газовою лампою, доки депутат Червоної домігся, щоб провели електрику.

Курчик організував зняття голови колгоспу і голови сільради – за зловживання. У зв'язку з цим мав тривалу судову тяганину – його винуватили, що образив голову сільради. Сприяв будівництву церкви в с. Харалуг, організував спорудження пам'ятника на могилі 35 воїнів УПА на Гурбах, збирав підписи за заборону КПУ, їздив на Свято козацької слави 1990 року, брав участь у Ланцюгу єднання, агітував священника перейти на українську мову, запропонувавши йому Святе Письмо, одержане з-за кордону. Був членом Української Гельсінкської Спілки та членом Української Республіканської партії.

19 листопада 2013 року вранці він пішов із життя. Помер Микола Курчик на своєму родинному хуторі Надія, села Харалуг Корецького району. Поховали борця за волю України у сусідньому селі Коловерть.

Підготувала Надія БЕРЕГОВА